

Język polski

Podręcznik

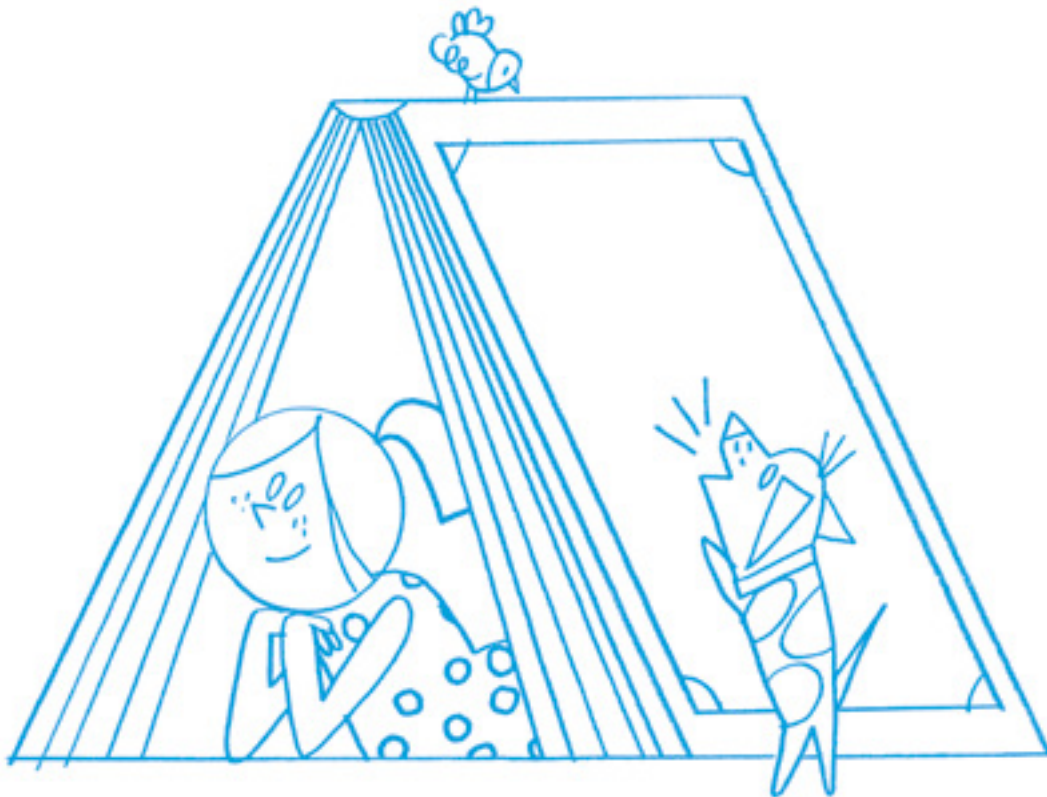
4

Piotr Zbróg

Język polski

Podręcznik do kształcenia literacko-kulturowego
i językowego dla klasy czwartej szkoły podstawowej

Spis treści

1. To się może zdarzyć i tobie

- 1.1 Poznajemy się w nowej klasie
(powitanie) 2.4
- 1.2 Wracamy do szkoły
Tomasz Kozłowski, *Tolo i Olo*
(komiks, plan wydarzeń) 2.5
- 1.3 Taaaka ryba! – piszemy opowiadanie
- 1.4 Być jak Tolo i Olo
(czasownik, zaproszenie) 2.6
- 1.5 Mówię o sobie 2.7
Józef Baran, *Hymn o sobie samym – najwierniejszym przyjacielu;*
(osoba mówiąca w wierszu)
- 1.6 Razem łatwiej 2.8
Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród*
(narrator, bohater; opis)
- 1.7 Słówka z rz
- 1.8 Niemiła niespodzianka 2.9
Lucy Maud Montgomery,
Ania z Zielonego Wzgórza
(dyskusja)
- 1.9 Uśmiechnij się
Jan Twardowski, *Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego*
(tekst informacyjny)
- 1.10 Ale mina!
(język niewerbalny)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

2. Z rodziną i przyjaciółmi

- 2.1 Nie ma jak w rodzinie
(rzeczownik)
- 2.2 Rodzinne drzewo
Jadwiga Jałowiec, *Twoje rodzinne drzewo*
(genealogia)
- 2.3 Mama, tata i ja
Juliusz Słowacki, *Do matki*
Konstanty Ildefons Gałczyński,
Spotkanie z matką

Czesław Miłosz, *Ojciec w bibliotece*
(porównanie, epitet, rymy)

2.4 Gdy tata nie wraca do domu
Adam Mickiewicz, *Powrót taty*
(akcja)

2.5 Oto bajka
Adam Mickiewicz, *Przyjaciele*
(bajka)

2.6 Słówka z ż

2.7 Przyjaźń to nie bajka
Ignacy Krasicki, *Przyjaciele*
(zwrotka, wers)

2.8 Serdeczne życzenia dla przyjaciela
(przymiotnik)

2.9 Słówka z ó

Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

3. Szkoła na kilka sposobów

- 3.1 Lekcja francuskiego
Frances Hodgson Burnett, *Mała księżniczka*
- 3.2 Dawniej tak było
Bolesław Prus, *Antek; Kroniki tygodniowe*
(fikcja literacka)
- 3.3 Tak też bywa w szkole
Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*
(komizm)
- 3.4 Słówka z u
- 3.5 Czasem mamy poprawkę w szkole
Henryk Jerzy Chmielewski, *Tytus poprawia dwójkę z geografii Polski*
- 3.6 W szkole jest wesoło
(przymek, przysłówek)
- 3.7 Fantastyczna szkoła
Jan Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa*
- 3.8 Słówka z h
- 3.9 W szkole latania na... miotle
Janusz Christa, *Szkoła latania*
(wyrazy dźwiękonaśladowcze)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

4. Polskie historie, podania i legendy

- 4.1 Jak powstał polski hymn narodowy
Jan Stanisław Kopczewski, *Stary wiarus z Reggio*
(hymn państwowy, notka historyczna)
- 4.2 Baczość! Do hymnu!
Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*
Władysław Bełza, *Katechizm polskiego dziecka*
(zwrotka, refren)
- 4.3 Skąd nasza Polska
Cecylia Niewiadomska, *Podanie o Lechu*
- 4.4 Dwaj biało-czerwoni
(liczebnik)
- 4.5 U nas jest pięknie
Stanisław Ryszard Dobrowolski, *Być może*
(kartka pocztowa)
- 4.6 Słówka z *ch*
- 4.7 Polskie wschody poetyckie
Konstanty Ildefons Gałczyński, *Słońce wschodzi*,
Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*
(rymy regularne)
- 4.8 Tak słońce zachodzi w Polsce
Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*
- 4.9 Wyprowadzić diabła w pole
Gustaw Morcinek, *Jak górnik Bulandra*
oszukał diabła Rokitę
(cechy świata przedstawionego)
- 4.10 O najślawniejszym polskim mistrzu
czarnoksiężstwa
Kazimierz Wójcicki, *Twardowski*
(podanie, legenda)
- 4.11 Powrót Twardowskiego
Adam Mickiewicz, *Pani Twardowska*
(składniki rytmu)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

5. W świąteczny czas

- 5.1 Proszę Cię
(zaimek, list)
- 5.2 Nie uwierzysz...
Monika Mazurczak-Kaczmarek,
Cała prawda o Świętym Mikołaju

- 5.3 Skąd święta Bożego Narodzenia?
Pasterze świadkami niezwykłych narodzin
Józef Czechowicz, *Święta noc*
(wyrzyki onomatopieczne)
- 5.4 Rodzinna Wigilia
Konstanty Ildefons Gałczyński,
Przed zapaleniem choinki
(ożywienie)
- 5.5 Świąteczne drzewko
Ernst Theodor Amadeus Hoffmann,
Dziadek do orzechów
Maria Dąbrowska, *Boże Narodzenie*;
(opis choinki)
- 5.6 Ubieramy choinkę
(zdanie, równoważnik zdania)
- 5.7 Ludzie jak anioły
Luisa May Alcott, *Małe kobiety*
- 5.8 Słówka z *ą* i *ę*
- 5.9 Szczęśliwego nowego roku!
Ludwik Jerzy Kern,
Bajka o Starym i Nowym Roku
(uosobienie, przenośnia)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

6. Co czujesz?

- 6.1 Dzieci, rodzice... i kłopoty
Beata Andrzejczuk, *Teoderek i zwariowanych*
przygód worek
(bohater tytułowy)
- 6.2 Kiedy dzieci nie chcą pić mleka
Julian Tuwim, *Gorące mleko*
(budowa wiersza)
- 6.3 Zobaczyć siebie
Christoph Hein, *Dziki koń spod kaflowego pieca*
- 6.4 Noworoczne zabawy na śniegu
(podmiot i orzeczenie, zdanie rozwinięte,
zdanie nierozwinięte)
- 6.5 Przyjaciół potrzebny natychmiast!
Renata Piątkowska, *Nie ma nudy dni*
(narrator pierwszoosobowy,
realistyczny świat przedstawiony)

- 6.6 Idziemy z rodzeństwem do zoo
(zdanie pojedyncze i zdanie złożone)
- 6.7 Dziewczyny i chłopcy widzą się czasem inaczej
René Goscinny, *Wakacje Mikołajka*
(komizm)
- 6.8 Czegoś tu brakuje
(spójnik)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

7. Baśniowe światy

- 7.1 Z wizytą w krainie baśni
(baśń)
- 7.2 Słówka z *nie*
(pisownia *nie* z czasownikami i z rzeczownikami)
- 7.3 To, co najważniejsze
Maria Krüger, *Dar rzeki Fly*
- 7.4 Magia słów
Charles Perrault, *Wróżki*
(motyw wędrowny)
- 7.5 Słówka z *nie* ponownie
(pisownia *nie* z przymiotnikami i przed
liczebnikami)
- 7.6 Takı mały może dobrym być
Hans Christian Andersen, *Krasnoludek*
(tworzenie baśni)
- 7.7 Tworzenie słów
(słowotwórstwo)
- 7.8 Nawet czarodzieje mogą mieć kłopot w podróży
Jan Brzechwa, *Babulejka i Babulej*
- 7.9 Baśniowa podróż jeźdźca
Wojciech Siudmak, *Złoty jeździec*
- 7.10 Tylko zapukaj...
Zbigniew Herbert, *Pudełko zwane wyobraźnią*
- 7.11 Być poetą – to wymaga wyobraźni
Danuta Wawiłow, *Jak pisać wiersze*
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

8. W teatrze wyobraźni

- 8.1 Szczęśliwej podróży!
Bolesław Leśmian, *Przygody Sindbada Żeglarza*
(świat przedstawiony)
- 8.2 Filmowa, teatralna i radiowa...
Jan Tomasz Pieczętkowski, *Przygody Sindbada Żeglarza według Bolesława Leśmiana*
(adaptacja, tekst główny, didaskalia)
- 8.3 Za kulisami
(twórcy teatralni)
- 8.4 Aktor musi wyraźnie mówić
(głoska i litera)
- 8.5 Kurtyna w górę
Anna Wierchowska-Woźniak, *Sindbad w teatrze*;
Agata Niebudek, *Sindbad w teatrze*
(afisz, recenzja, zaproszenie)
- 8.6 Co może grać w teatrze
Joanna Kulmowa, *Po co jest teatr*
(rekwizyty)
- 8.7 Co słyszę w REKWIZYCIE
(inna pisownia, inna wymowa)
Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

1. To się może zdarzyć i tobie

- Jak należy się przedstawiać i witać?
- Czym charakteryzuje się komiks, tekst informacyjny i hymn?
- Kim jest narrator, bohater i podmiot liryczny?
- Co to jest autoportret?
- Co to jest przymiotnik?
- Jak pisać wyrazy o trudnej ortografii?
- Jak radzić sobie w trudnych sytuacjach komunikacyjnych?

Tego się dowiesz!

1.1 Poznajemy się w nowej klasie

Podejmij temat

- Powiedzcie, jak się zachowujecie, gdy poznajecie nowe osoby.

Obejrzyjcie obrazek i porozmawiajcie z koleżanką lub kolegą z ławki o tym, co on przedstawia.

1. Znajdź wśród wypowiedzi osób biorących udział w scenie przedstawionej na obrazku:

Powitanie

Pożegnanie

Powitanie z nawiązaniem
rozmowy

Powitanie
z przedstawieniem się

2. Powiedzcie, czym się różnią podane formuły powitań i pożegnań. Określcie osoby, do których można się zwracać we wskazany sposób.
3. Napisz w zeszycie, co powiesz, gdy będziesz się przedstawiać rówieśnikowi, a co – aby się przedstawić nowemu sąsiadowi (dorosłemu).

4. Zapisz w zeszycie imiona swoich najbliższych koleżanek i kolegów z klasy w kolejności alfabetycznej. Uwaga: jeśli pierwsza litera imienia jest taka sama, weź pod uwagę drugą, potem trzecią itd.

Więcej na temat

Gdy się przedstawiamy, podajemy najpierw imię, a potem nazwisko.

Do osoby dorosłej zwracamy się w sposób oficjalny.

Rówieśnikom przedstawiamy się w sposób nieoficjalny.

Często, gdy się witamy i przedstawiamy, podajemy sobie ręce. Musimy jednak pamiętać o kolejności, jaka obowiązuje przy wyciągnięciu do kogoś ręki.

Osoba młodsza czeka, aż osoba starsza wyciągnie do niej rękę na powitanie.

Rówieśnicy (i dzieci, i dorośli) podają sobie dłonie jednocześnie.

Gdy przez podanie ręki chcą się przywitać dziewczynka i chłopiec, to dziewczynka powinna wyciągnąć rękę pierwsza.

Uścisk dłoni powinien być wyważony – niezbyt mocny, ale i niezbyt lekki.
Oto kilka przykładów nietypowych uścisków.

Śnięta ryba

Delikatny uścisk, który często odbierany jest jako oznaka słabości, czasem jednak wynika z troski o dłonie.

Trzaskające dłonie

Uścisk zbyt silny, świadczący o pewności siebie, ale też o braku wyczucia.

Dłoń polityka

Uścisk często stosowany np. podczas kampanii wyborczych; ma sprawiać wrażenie ciepła, otwartości, budzić zaufanie.

Pomoc

jestem, nazywam się, mam na imię, chcę się przedstawić, mówią na mnie

5. Przedstaw się koleżance/koledze z ławki, podając rękę. Dodaj jakąś informację o sobie, np. co lubisz jeść, jakie masz hobby, kto jest twoją ulubioną postacią z książki czy filmu. Możesz podawać nazwy, które zaczynają się taką samą literą jak twoje imię.

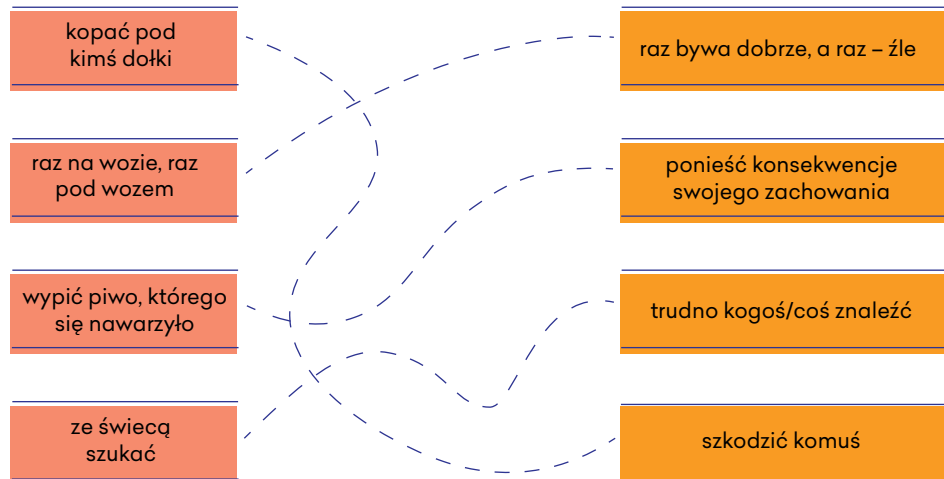

- ★ Z koleżanką/kolegą z ławki przygotuj scenkę ukazującą dwie osoby, które witają się i przedstawiają. Możecie wybrać z propozycji podanych w ćwiczeniach lub wymyślić inną sytuację.

1.2 Mówię o sobie

- Po nitce do kłębka... Znajdź i odczytaj wyjaśnienia podanych powiedzeń.

- Przeczytaj fragment wiersza Józefa Barana pt. *Hymn o sobie samym – najwierniejszym przyjacielu*. Podczas czytania zwróć uwagę, jak w wierszu zostały użyte powiedzenia podane w poprzednim ćwiczeniu.

Józef Baran **Hymn o sobie samym – najwierniejszym przyjacielu**

(fragment)

po prostu
nie wyobrażam sobie
bez siebie życia

nieodłącznie
towarzyszyć sobie muszę
na wozie i pod wozem
w ulewie i w słońcu
na zabawie i w urzędzie

Podejmij temat

Józef Baran (ur. 1947) – poeta mieszkający w Krakowie, autor wielu tomików wierszy, które zostały przetłumaczone m.in. na język angielski, czeski i hebrajski.

w dołku który pod sobą wykopię
w łóżku które pościelę
przy picciu nawarzonego sobie piwa

nie opuszczę siebie nawet
gdy wszyscy ode mnie uciekną
jak z tonącego statku
[...]

albowiem
choćbym ze świeczką w ręce
całą ziemię wzdłuż i wszerz przewędrował
[...]

nigdzie
i nigdy
nie odnajdę drugiego takiego
wiernego kompana
jakim jestem sam dla siebie

Osoba mówiąca w wierszu (podmiot liryczny) – wymyślona przez autora osoba będąca w wierszu nadawcą całej wypowiedzi, wyrażająca swoje przeżycia, doznania, myśli i poglądy.

1. Wyjaśnijcie przytoczone słowa osoby mówiącej (podmiotu lirycznego) w wierszu Józefa Barana.

<i>nieodłącznie towarzyszyć sobie muszę na wozie i pod wozem</i>	CZYLI KIEDY?
<i>nieodłącznie towarzyszyć sobie muszę [...] w dołku który pod sobą wykopię</i>	CZYLI KIEDY?
<i>nieodłącznie towarzyszyć sobie muszę [...] w łóżku które pościelę przy picciu nawarzonego sobie piwa</i>	CZYLI KIEDY?
<i>choćbym ze świeczką w ręce całą ziemię wzdłuż i wszerz przewędrował</i>	CZYLI CO ZROBIŁ?

2. Powiedzcie, kto jest najwierniejszym przyjacielem osoby mówiącej w wierszu, czyli podmiotu lirycznego.

3. Hymn to utwór pochwalny, poświęcony komuś lub czemuś. Czy, twoim zdaniem, warto docenić samego siebie – tak jak czyni to osoba mówiąca w wierszu Józefa Barana? Uzasadnij swoją opinię w kilku zdaniach. Wykorzystaj najtrafniejsze określenia z utworu. Zapisz wypowiedź w zeszycie.

Hymn – uroczysty i podniosły utwór poetycki lub oparty na nim wokalny utwór muzyczny, sławiący Boga, bohaterów, wielkie idee itp.

Selfie wykonane telefonem komórkowym

Stanisław Wyspiański *Autoportret*, 1902

Obejrzyj powyższe zdjęcie wykonane telefonem komórkowym, tak zwane selfie [czyt. selfi], oraz reprodukcję obrazu polskiego artysty. Co, twoim zdaniem, łączy te dwa autoportrety? Sprawdź w dostępnym słowniku języka polskiego, co oznacza słowo *autoportret*, a następnie napisz w zeszycie, czym autoportret różni się od portretu.

5. Czy można powiedzieć, że *Hymn o sobie samym...* to taki wyjątkowy autoportret? Uzasadnij swoje zdanie. Zapisz odpowiedź w zeszycie.

☀ Mówienie o sobie jest rzeczą trudną, ale możliwą. Wybierz jedno ze zdań i rozwiń je w zeszycie w krótką wypowiedź tak, aby napisać coś o swoich charakterystycznych cechach.

Bardzo lubię u siebie to, że...

Mogę śmiało o sobie powiedzieć, że...

6. Wykonaj selfie telefonem komórkowym lub aparatem fotograficznym.

Link do wiedzy

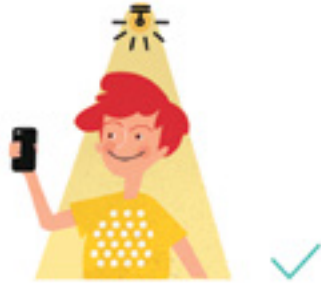
Autoportret w praktyce

Jak zrobić dobre selfie?

1 Pamiętaj o oświetleniu.

- Unikaj robienia zdjęć w ciemności.
- Źródło światła musi być przed tobą, najlepiej na wysokości oczu.
- Wieczorem fotografuj przy lampce.

2 Zrezygnuj z lustra.

- Raczej unikaj robienia selfie w lustrze, ponieważ zdjęcie robi wtedy tylny aparat, a lustro może być brudne.

3 Stań na odpowiednim tle.

- Wybierz ciekawe miejsce.
- Stań tak, by nic nie zakłóciło robienia zdjęcia.
- Uważaj, żeby ręka nie znalazła się na fotce.

4 Wybierz odpowiednią pozę.

- Najlepiej wygląda się na zdjęciu na wprost.
- Wyglądaj naturalnie, nie staraj się za wszelką cenę zrobić z siebie bohatera.
- Unikaj dzióbka, wiktorii, diabełka oraz nieprzyzwoitych gestów.

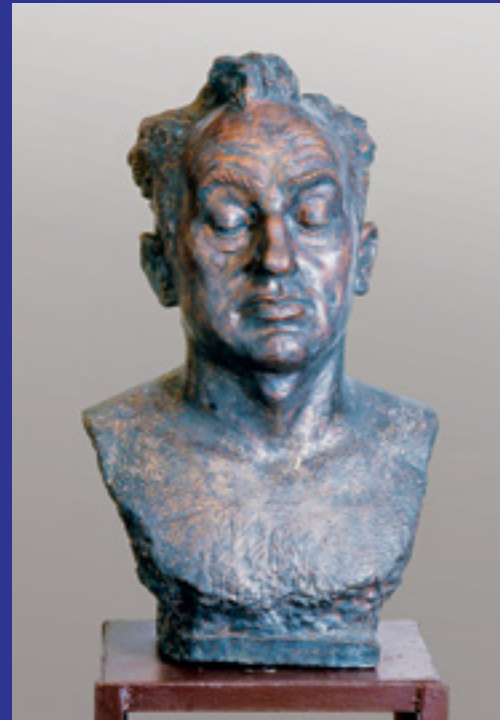

5 Powiedz „nie” lampce błyskowej.

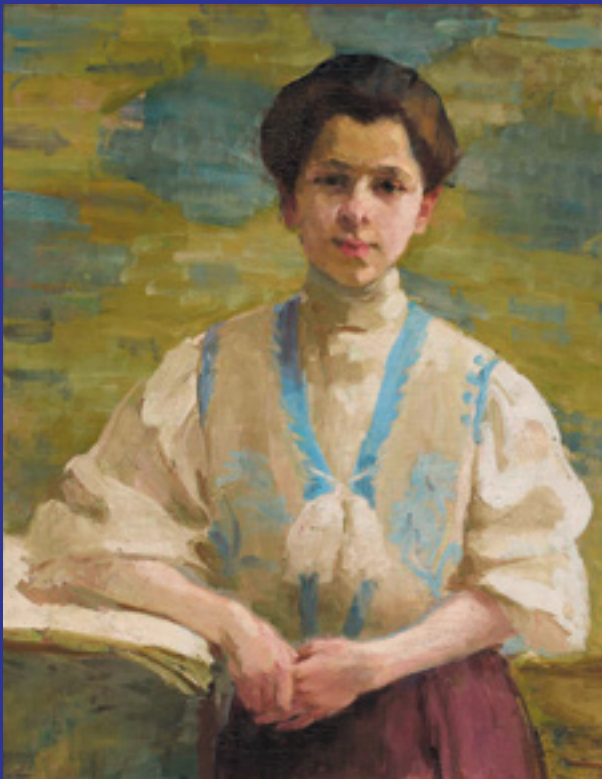

Stanisław Ignacy Witkiewicz
Autoportret wielokrotny, ok. 1917

Alfons Karny
Autoportret, 1946

Olga Boznańska
Autoportret, 1893

Rembrandt
Autoportret

- Przyjrzyj się autoportretom wykonanym różnymi technikami plastycznymi. Zastanów się i powiedz, w jaki inny sposób można wykonać autoportret. Poszukaj odpowiednich przykładów w internecie.

1.3

Czasem mamy poprawkę w szkole

Podejmij temat

- Którego przedmiotu najbardziej lubisz się uczyć? Jakie masz oceny? Powiedz kilka słów na ten temat.
- Opowiedz, jak próbowałaś/próbowałeś wytłumaczyć się ze złej oceny.
- Przeczytaj fragment komiksu Henryka Jerzego Chmielewskiego. Zwróć uwagę na to, dlaczego bohaterowi groziło, że nie zda do następnej klasy.

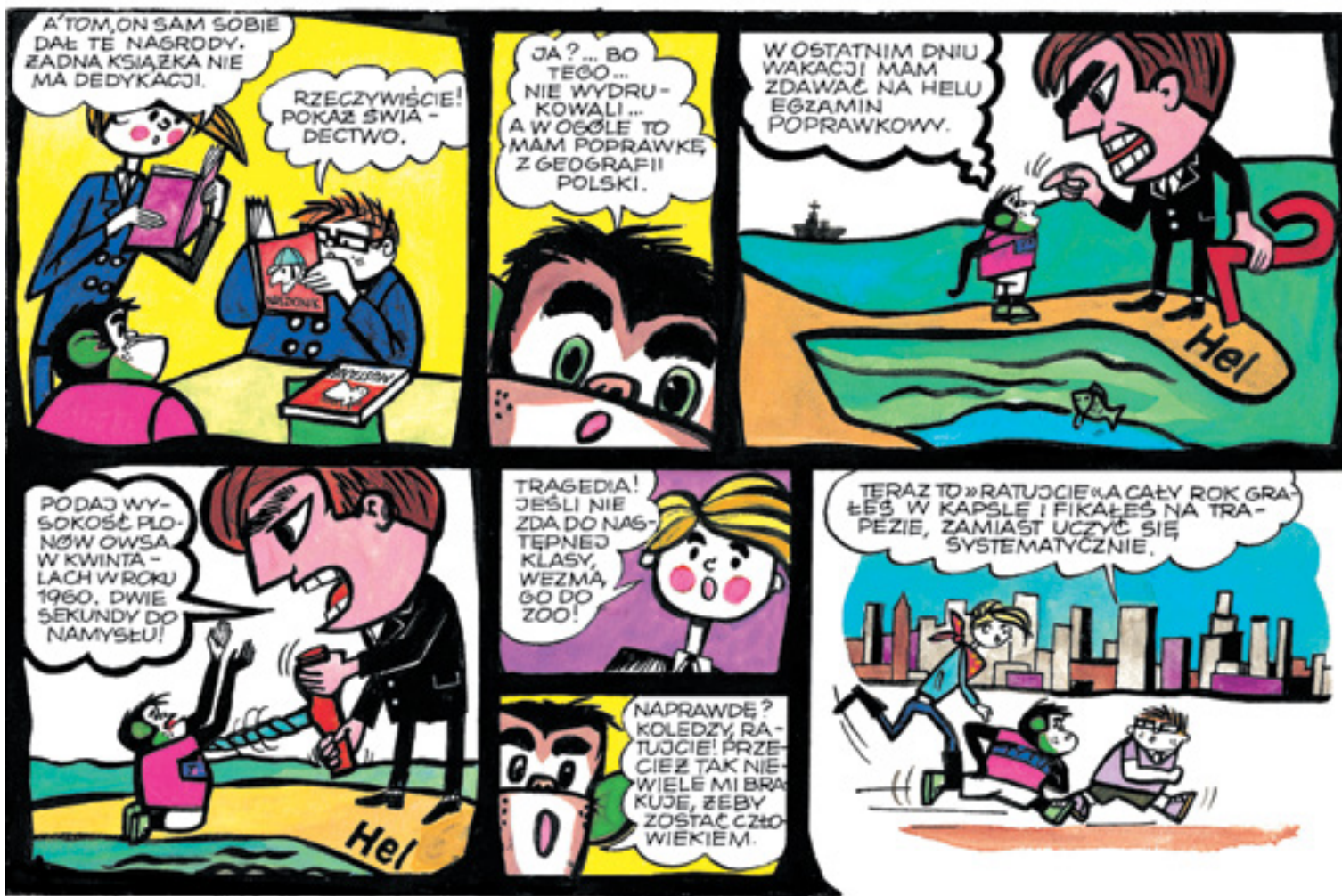
Henryk Jerzy Chmielewski (ur. 1923) – polski rysownik, zwany Papciem Chmielem, twórca serii komiksów o Tytusie, Romku i A'Tomku.

Henryk Jerzy Chmielewski

Tytus poprawia dwójkę z geografii Polski

(fragment)

Motyw z książki Henryka Jerzego Chmielewskiego *Tytus, Romek i A'Tomek*, księga VII, *Tytus poprawia dwójkę z geografii Polski*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2003

1. Opracujcie drzewo konsekwencji na podstawie przeczytanego fragmentu. Odpowiedzi na pytania zapiszcie w zeszytach.

Tytus zagrożony

Jak zachowywał się w czasie roku szkolnego?

Jak próbował zamaskować swą sytuację?

Do czego zachowanie doprowadziło?

Co go czeka?

2. Napisz radę dla Tytusa, jak w przyszłości unikać zagrożenia niezdaniami do następnej klasy.
3. Powiedz, jak dziś nazywa się ocena, z której powodu można nie zdać do następnej klasy.
4. Wskażcie cechy komiksu, które sprawiają, że jest on częściowo podobny do książki, a częściowo – do filmu animowanego. Wspólne ustalenia zapiszcie w zeszytach.

5. Powiedzcie, na podstawie ustaleń z poprzedniego ćwiczenia, do czego komiksowi bliżej: do książki czy filmu. Uzasadnijcie swoje opinie.

6. Na ostatnich lekcjach poznaliście kilka szkół. W której z nich chcielibyście się uczyć? A może macie własne pomysły na szkołę? Porozmawiajcie o tym.

- ★ Zabawcie się w twórców komiksu. Z pomocą nauczyciela podzielcie się na kilkusobowe grupy:
 - a. Wymyślcie historię szkolną (możecie posłużyć się historią, która w rzeczywistości przydarzyła się komuś z was).
 - b. Zapiszcie w punktach plan wydarzeń.
 - c. Wybierzcie osoby odpowiedzialne za treść i za rysunki.

1.4 Serdeczne życzenia dla przyjaciela (przymiotnik)

Ó6

Podejmij temat

Obejrzyjcie ilustrację i porozmawiajcie o tym, w jakich okolicznościach lub z jakiej okazji składamy życzenia.

1. Ułóż życzenia z podanych wyrazów i wyrażeń. Zapisz je w zeszycie. Pamiętaj o wielkiej literze na początku i kropkę na końcu zdania.

zdrowia

szczęścia

marzeń

w nowym roku

najlepszego

spełnienia

wszystkiego

powodzenia

dwunastych

i sukcesów

dobrych dni

i samych

urodzin

z okazji

w pracy

radości

Przymiotnik – część mowy, która nazywa cechy osób, rzeczy, zwierząt, roślin itd., np. *miły przyjaciel, mały prezent, złota rybka, ciekawe filmy*. Występuje w trzech rodzajach w liczbie pojedynczej i w dwóch rodzajach w liczbie mnogiej.

Przymiotniki, tak jak rzeczowniki, odmieniają się przez przypadki, np.
 M. dobry
 D. dobrego
 C. dobremu
 B. dobrego
 N. dobrym
 Ms. o dobrym
 W. dobry!

2. Do podanych rzeczowników dopisz wyrazy, których używamy podczas składania życzeń (niech odpowiadają na pytania: *jakich?, jakiego?, jakie?, jakiej?*).

święt

roku

życzenia

zabawy

Brawo! Użyte przez siebie wyrazy to **przymiotniki**.

liczba pojedyncza		
rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
kolega <i>jaki? wesoly</i>	koleżanka <i>jaka? wesola</i>	dziecko <i>jakie? wesole</i>

liczba mnoga	
rodzaj męskoosobowy	rodzaj niemęskoosobowy
koledzy <i>jacy? weseli</i>	koleżanki, dzieci <i>jakie? wesole</i>

3. Do podanych przymiotników dodaj rzeczowniki w odpowiedniej formie. Określ liczbę i rodzaj przymiotnika. Zapisz w zeszyte pary złożone z przymiotników i rzeczowników.

radosna

duże

sympatyczni

płaczliwa

długie

niscy

zielony

ładny

złośliwe

4. Podajcie po trzy przymiotniki określające te rzeczowniki.

drzwi

skrzypce

schody

spodnie

5. Napisz, w jakich rodzajach są podane przymiotniki. Dopisz do nich w zeszycie formy w rodzajach wskazanych w nawiasach.

cienki (żeński, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy)

chuda (męski, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy)

zimna (męski, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy)

wolni (męski, żeński, nijaki, niemęskoosobowy)

wysokie (męski, żeński, nijaki, męskoosobowy)

6. Napisz *nie* z podanymi przymiotnikami. Utworzone wyrazy zapisz w zeszycie w kolejności alfabetycznej.

jasne

długa

żółte

młody

krótka

prosta

jadalny

jadowity

zły

papierowy

złoty

brzydki

Nie z przymiotnikami piszemy łącznie, np. niegrzeczny, niesmaczna, niedobre.

Podjmij temat

- Na początek zadanie, do którego wykonania przyda się dobra pamięć. Oto zestaw wyrazów z ó, których pisownię trzeba zapamiętać.

chór	tchórz	czołno	jaskółka	włóczka	wróbel
półka			równo	różny	Józef
szczegół	przepiórka		włókno		stróż
		różga		ogórek	

Napisz w zeszycie nazwy podanych obrazków. W razie kłopotów z pisownią skorzystaj ze słownika ortograficznego.

- Z wyrazów podanych w poprzednich ćwiczeniach ułóż cztery zdania – „pułapki ortograficzne”. Możesz zmieniać formę wyrazów i dodawać inne słowa. Zapisz ułożone zdania w zeszycie, a także – jedno z ułożonych przez koleżankę lub kolegę z ławki.
- Wybierz z ćwiczenia 1. pięć rzeczowników, wyrazów z ó, i utwórz od nich przymiotniki, np. *chór* – (jaki?) *chóralny*.

3. Przepisz podane wyrazy do zeszytu i dopisz do nich takie, w których nastąpiła wymiana ó na o, a lub e. Potem przepisz regułę zamieszczoną na marginesie, odpowiednio ją uzupełniając.

szósty	ósmo	siódmy	skrócił	obrócił	wół
stój	krój	mówił			nóżka

4. W ramkach podano czasowniki w czasie przeszłym. Napisz w zeszycie formy czasu teraźniejszego tych czasowników w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej. Podkreśl kolorem czerwonym literę ó, a zielonym – litery: o, a, e, na które ó się wymienia.

zmiótl	niótl	wiótl
--------	-------	-------

Wzór: *plótl – plecie – plotą.*

5. Uzupełnij wyrażenia rzeczownikami w formie dopełniacza. Zapisz je w zeszycie według wzoru: *jedna głowa – siedem głów.*

dwa słowa – sześć ...
jeden dom – dziesięć ...
trzy brzozy – osiem ...

jeden mąż – pięciu ...
cztery jagody – pięć ...
trzy kozy – siedem ...

6. Ułóż i zapisz w zeszycie dwa zdania, w których użyjesz wyrazów z ó zapisanych w dwóch poprzednich ćwiczeniach.

Wzór: *Używał nieznanych słów i plótl trzy po trzy.*

7. Podaj po trzy własne przykłady wyrazów zakończonych na -ów oraz -ówka. Zapisz je w zeszycie.
Wyjątki:

skuwka – skuwać	zasuwka – zasuwąć	wsuwka – wsuwać
nasuwka – nasuwąć	okuwka – okuwąć	

Ó piszemy wtedy, gdy w wyrazach pokrewnych wymienia się na:

...?... (nóż – noże),

...?... (gniótl – gniecie),

...?... (wrócił – wracał).

Ó piszemy w zakończeniach -ów (np. chłopców) i -ówka (np. siatkówka).

8. Ułóż zdania z dwoma wyjątkami od reguły:
Pisz ó w cząstkach -ów, -ówka.

9. Ułóż wyrazy z podanych liter. Uwaga: wyrazy zaczynają się na litery wyróżnione kolorem. Następnie uzasadnij pisownię ó.

ó j d k w a

d ó i y m s

o g l e ó k w

o w ó p r t

10. Przerysuj do zeszytu diagram, a następnie wykreśl z niego nazwy obrazków. Dla każdej z nich podaj regułę wyjaśniającą pisownię. Litery niewykreślone utworzą hasło.

M	R	Ó	W	K	A	O	R	K
S	Ż	A	R	Ó	W	K	A	Ł
T	T	M	I	Ó	D	O	G	Ó
Ó	D	W	Ó	J	K	A	R	D
Ł	P	A	R	Ó	W	K	A	K
A	F	R	Ó	Ż	A	I	A	A

Pobaw się z koleżanką/kolegą w zapamiętywanie pisowni. Niech jedno z was znajdzie w słowniku ortograficznym wyraz z ó, którego zapisanie może okazać się trudne. Zadaniem drugiej osoby będzie podanie reguły, która uzasadnia pisownię. Kto nie umie podać właściwej zasady, musi wykonać rysunek związany z wyrazem i regułą, które sprawiły trudność.

1.6 Tak też bywa w szkole

- Obecnie stosowanie przemocy wobec dzieci jest zabronione. Czy w związku z tym zakazem uczniowie, waszym zdaniem, gorzej się uczą? Wypowiedzcie się na ten temat.
- Przeczytaj fragment książki Marka Twaina pt. *Przygody Tomka Sawyera*. Zwróć uwagę na to, jak karano uczniów w dziewiętnastowiecznej amerykańskiej szkole.

Mark Twain*

Przygody Tomka Sawyera*

(fragment)

Zbliżały się wytęsknione wakacje. Nauczyciel, zawsze surowy, stał się jeszcze surowszy i bardziej wymagający niż zwykle. Chciał, aby szkoła dobrze wypadła w wielkim dniu egzaminów. Kij i różga rzadko teraz próżnowały, zwłaszcza w młodszych klasach. [...]

Skutek był taki, że chłopcom dnie schodziły wśród łez, męki i przerażenia, a noce wśród obmyślania straszliwej zemsty. [...] Wreszcie uknuli spisek i wymyślili plan, który obiecywał ostateczne zwycięstwo. [...]

Rozpoczęły się uroczyste popisy. Maleńki chłopczyk z cielęcym wyrazem twarzy deklamował wierszyk [...].

Potem wystąpił Tomek Sawyer. Dumny i pewny siebie, gestykułując jak opętany, grzmiącym głosem rozpoczął nieśmiertelną odę [...].

Po tym wspaniałym początku urwał nagle w pół słowa. Chwyciła go potworna trema, kolana zaczęły się pod nim trząść, w gardle stanęła mu jakaś klucha – zatkało go zupełnie. Sympatia widzów była po jego stronie, ale sala milczała, a to było już najgorsze ze wszystkiego. Nauczyciel zmarszczył brwi i to dopełniło reszty. Tomek walczył

Podjmij temat

Twain – czyt. tlejn

Sawyera – czyt. sojera

Mark Twain, właściwie Samuel Langhorne Clemens [czyt. len-gon klemens] (1835–1910) – amerykański pisarz i satyryk. Autor powieści, do których należą m.in. *Przygody Tomka Sawyera* i *Przygody Hucka* [czyt. haka].

jeszcze, ale z mizernym skutkiem, wreszcie zszedł z estrady sromotnie pobity. [...]

Nauczyciel [...] odwrócił się plecami do publiczności i zaczął na tablicy rysować mapę Ameryki, aby przystąpić do egzaminu z geografii. Ale ręka drżała mu niepewnie, Ameryka przybrała dziwne kształty i stłumiony chichot przeleciał po sali. [...]

I był powód po temu. Nad salą, na poddaszu znajdowała się mała izdebka, która miała zamykany otwór w podłodze tuż nad głową nauczyciela. W tym właśnie otworze ukazał się kot zawieszony na sznurku i zaczął powoli zjeżdżać na dół. Pyszczek miał obwiązany szmatą, żeby nie miauczał. Po drodze wyginał się we wszystkie strony, usiłując zaczepić o coś pazury, ale chwycił tylko powietrze. Śmiechy stawały się coraz głośniejsze. Kot był już tylko o kilkanaście centymetrów od zajętej ważnymi sprawami głowy nauczyciela. Niżej, niżej, jeszcze trochę niżej – i kot z rozpaczą uczeplił się peruki, wbił się w nią pazurami, po czym natychmiast wyjechał w górę, trzymając w łapach zdobycz wojenną! [...]

Egzamin popisowy został przerwany. Chłopcy byli pomszczeni. Zaczęły się wakacje!!

tłumaczenie Jan Biliński

Obejrzyj zdjęcia i powiedz, jakiego poznanego bohatera literackiego, może przypominać postać Tomka.

Amerykański znaczek pocztowy, z ok. 1972 r.

Ilustracja z pierwszego wydania książki z 1876 r.

1. Co sądzicie o metodach karcenia uczniów stosowanych w dziewiętnastowiecznej amerykańskiej szkole? Porozmawiajcie o tym chwilę.
2. Współcześnie obowiązuje zakaz stosowania kar cielesnych w szkole. Porozmawiajcie o tym, dlaczego dawniej je stosowano i jakie przynosiły efekty. Opracujcie listę argumentów za i przeciw stosowaniu kar cielesnych w szkole.

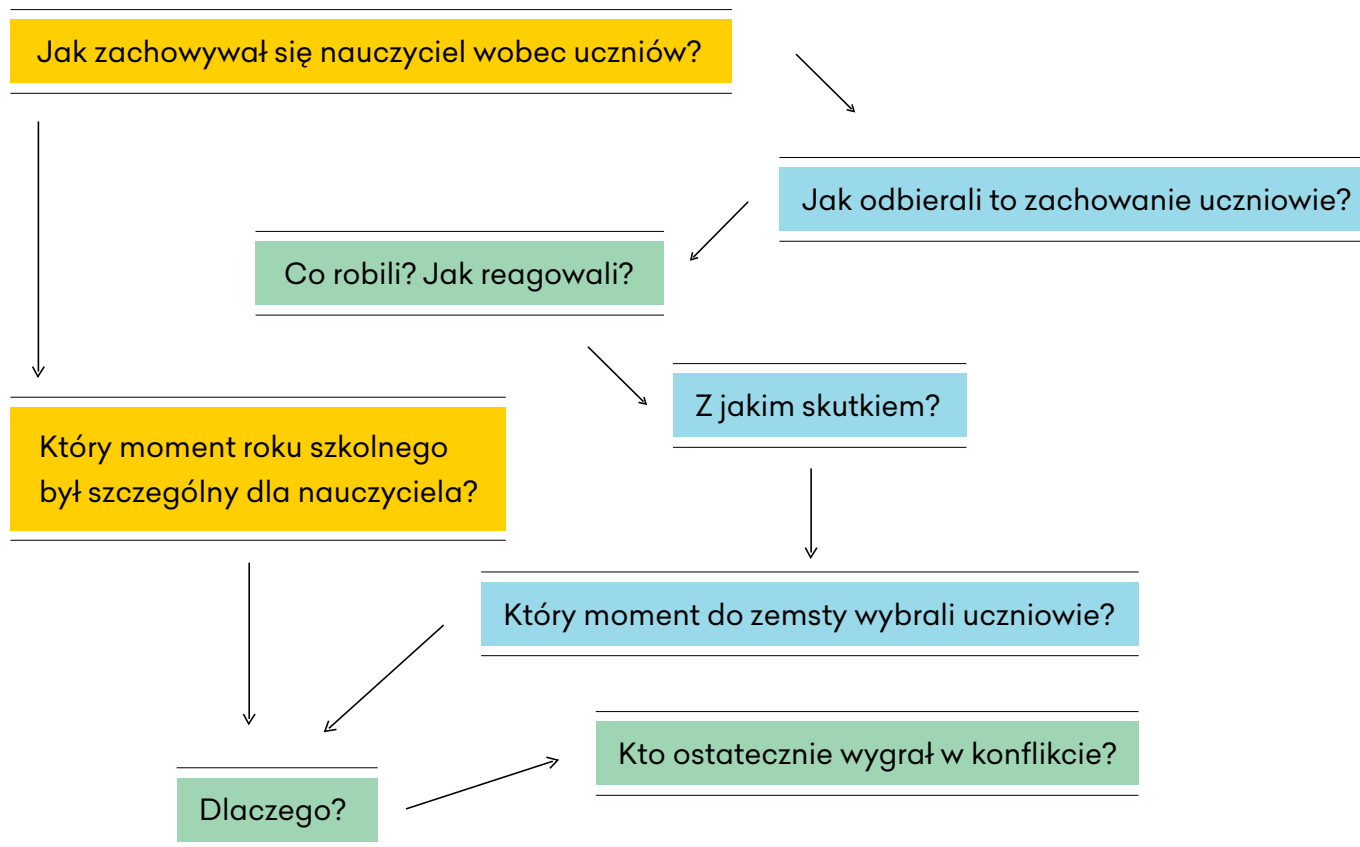
Stosować kary cielesne w szkole?

Za: ...?...

Przeciw: ...?...

Które argumenty przeważały? Sformułujcie wniosek.

3. Opracujcie drzewo decyzyjne dotyczące planu uczniów wobec nauczyciela. Odpowiedzi na pytanie zapiszcie w zeszyte.

4. Jak oceniasz postępowanie uczniów wobec nauczyciela przedstawione w książce Marka Twaina? Napisz na ten temat kilka zdań.
5. Podyskutujcie o tym, w jaki inny sposób uczniowie mogli zasygnalizować nauczycielowi, że według nich jest zbyt surowy.
6. Wskaż elementy komiczne we fragmencie *Przygód Tomka Sawyera*.
- Akcja utworu Marka Twaina rozgrywa się nad rzeką Missisipi. To najdłuższa rzeka w Ameryce Północnej. Poszukaj w dostępnych źródłach wiedzy, jaką ma długość i gdzie jest jej źródło. Zajrzyj do atlasu geograficznego i odnajdź rzekę Missisipi na mapie.

Komizm – efekt humorystyczny uzyskany w utworze przez sposób przedstawienia postaci, obyczajów lub sytuacji; komizm stosuje się po to, aby rozśmieszyć czytelnika.

Sprawdź swoje umiejętności polonistyczne

1 Przeczytaj poniższy fragment.

Chłopczyk miał ostrą, drobną twarz koloru kości słoniowej, a oczy jego zdawały się na twarz tę zbyt duże. Gęstwa włosów w lokach opadała mu na czoło, co twarzyczkę drobniejszą jeszcze czyniło. Wyglądał jak chory, ale krzychał jakby ze złości i zmęczenia, a nie z bólu. Mary stała przy drzwiach z swą świecą w rękę z oddechem zapartym. Potem przeszła przez pokój, a gdy się zbliżyła, światło zwróciło uwagę chłopca, który odwrócił się w tę stronę i patrzył na nią szeroko otwartymi, szarymi oczyma, które w tej chwili wydawały się olbrzymie.

Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* (fragment)

2 Wykonaj w zeszytcie zadania.

1. W przeczytanym fragmencie
 - a. występuje dwoje bohaterów.
 - b. bohaterką jest Mary.
 - c. występuje jeden bohater.
2. O zdarzeniach opowiada
 - a. narrator.
 - b. podmiot liryczny.
 - c. bohater.
3. Na początku fragmentu pojawia się
 - a. opis przedmiotu.
 - b. dialog.
 - c. opis.
4. Mary w czasie obserwowania chłopca była
 - a. znużona.
 - b. podekscytowana.
 - c. zrozpaczona.
5. Wypisz z fragmentu czasowniki we wskazanych formach.
 - a. 3.os., czas przeszły, rodzaj męski,
 - b. 3. os., czas przeszły, rodzaj niemęskoosobowy,
 - c. 3. os., czas przeszły, rodzaj żeński.
6. Wypisz z fragmentu wyraz, w którym:
 - a. *rz* znajduje się po spółgłosce,
 - b. *rz* jest niewymienne.

7. Od podanych bezokoliczników utwórz wskazane formy czasowników.

a. czas teraźniejszy
iść – (1. os., lp.)
umieć – (1. os., lp.)

b. czas przeszły
zająć – (3. os., lp., rodzaj
niemęskoosobowy)
zgiąć – (3. os., lp., rodzaj
męskoosobowy)

c. czas przyszły
robić – (2. os. lp.)
być – (2. os. lm.)

8. Dopisz wyrazy, którymi uzasadnisz pisownię rz w podanych wyrazach.

a. stolarz, bo ...?..
b. dworzec, bo ...?..
c. orzeł, bo ...?..

9. Napisz słowa, którymi Mary mogłaby się przywitać z chłopcem i mu się przedstawić.

10. Napisz, w jaki sposób chłopiec mógłby grzecznie zaprosić Mary do swojego pokoju.

Przyjrzyj się obu zamieszczonym reprodukcjom i napisz, czym jest autoportret oraz dlaczego ludzie tworzą autoportrety.

Kobieta malująca autoportret (obraz z XV w.)

Julian Fałat Autoportret z paletą, 1896

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

880313